

Geschiedenis van de Nederlandse Ornithologische Unie en haar voorgangers, met een inventaris van de archieven

History of the Dutch Ornithological Union and its predecessors, with an inventory of the archives

E. PELZERS

De Nederlandse Ornithologische Unie, NOU, kwam tot stand door de fusie in 1956 van de Nederlandse Ornithologische Vereniging, NOV, opgericht in 1901, en de Club van Nederlandse Vogelkundigen, CNV, opgericht in 1911.

In 1993-94 werd het archief van de NOU en haar voorgangers geïnventariseerd. Aanleiding voor de inventarisatie was het initiatief van de Werkgroep Archieven Natuurorganisaties om archieven van natuurbeschermingsorganisaties onder de aandacht te brengen (Pelzers 1992, Tolsma, Van Loon en Pelzers 1993). Deze Werkgroep ging in januari 1994 over in de Commissie Groene Archieven van de Heimans en Thijsse Stichting.

Het bestuur van de NOU stemde er in 1993 mee in haar archief te laten inventariseren en het vervolgens in bewaring te geven bij het Gemeentearchief te Amsterdam. Tevens gaf het bestuur te kennen, dat het reguliere archief en het 'waarnemingenarchief' van de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna, CDNA, in het Nationaal Natuurhistorisch Museum te Leiden zouden blijven berusten.

In de loop van de inventarisatie werd uit de archieven ca. 1½ m³ vernietigd. De omvang bedraagt thans ongeveer 2½ m³.

Bescheiden ouder dan twintig jaar zijn openbaar. Raadpleging van stukken in het NOU-archief is mogelijk tijdens kantooruren en op zaterdagochtend in het Gemeentearchief van Amsterdam, Amsteldijk 67.

Deze publikatie bestaat uit twee gedeelten: een historisch overzicht van de institutionele geschiedenis van de NOU en haar voorgangers, en, in de vorm van een Bijlage, een inventaris van de archieven van die organisaties. In het historische overzicht wordt op enkele plaatsen verwezen naar "inv.nr."; dit zijn verwijzingen naar in de Bijlage gebruikte inventarisnummers.

Geschiedenis van de Nederlandse Ornithologische Vereniging

De Nederlandse Ornithologische Vereniging (NOV) werd opgericht in één van de zalen van het Koninklijk Zoologisch Genootschap *Natura Artis Magistra* te Amsterdam op 30 maart 1901. De oprichtingsvergadering was bijeengeroepen door een voorlopig comité bestaande uit dr. J. Büttiko-

fer, ondervoorzitter van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, dr. C. Kerbert, directeur van Artis, prof.dr. J. Ritzema Bos, hoogleraar te Wageningen, mr. R. C. E. G. J. baron Snouckaert van Schauburg, ornitholoog, en Jac. P. Thijsse, onderwijzer. Het voorlopig comité had hiertoe in *De Levende Natuur* (6/1, maart 1901) een oproep laten plaatsen. Snouckaert meende dat een nieuwe vereniging "naast de bestaande buitenlandse vereenigingen nuttig werk zou kunnen leveren" (inv.nr. 1). De vergadering koos het voorlopig comité tot bestuur, met Snouckaert als voorzitter.

De bestuursleden en de voorzitter werden door de ledenvergadering gekozen. Het bestuur, dat uit minstens vijf leden diende te bestaan, koos uit haar eigen gelederen een ondervoorzitter, een eerste en tweede secretaris en een penningmeester. Jac. P. Thijsse werd de eerste secretaris.

Naast gewone contributiebetalende leden kende de Vereniging ook corresponderende leden en begunstigers. Corresponderende leden, die geen contributie betaalden en door het bestuur werden aangewezen, woonden in het buitenland of in één van de Nederlandse koloniën. Zij hadden een adviserende stem op de ledenvergaderingen. Begunstigers betaalden jaarlijks een groter bedrag dan gewone leden, maar zij hadden op vergaderingen slechts een adviserende stem. Besluiten werden genomen met gewone meerderheid. Voor wijziging van de statuten was een gekwalificeerde meerderheid (tweederde) nodig. Stemmen bij volmacht was niet toegestaan. Het ging de vereniging al snel voor de wind: medio mei 1901 telde ze 101 leden. Daarna zou de groei iets afnemen. In juni 1904 waren er 147 leden.

De statuten, die bij Koninklijk Besluit van 14 juni 1901 no. 55 werden goedgekeurd, vermeldten als doel van de NOV de beoefening van de ornithologie in de meest uitgebreide zin en de navoring van de avifauna van Nederland en zijn koloniën in het bijzonder. Twee jaarlijkse ledenvergaderingen, waar lezingen, demonstraties en mededelingen centraal stonden, en excursies waren de belangrijkste activiteiten van de Vereniging gedurende de eerste jaren. Vogelbescherming was een secundaire activiteit. Het bestuur van de NOV werkte nu en dan samen met de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vo-

gels, die was opgericht in 1899. Samen zonden zij in 1902 een ontwerp-Vogelwet naar de regering, doch dit had weinig direct effect. Pas in 1912 kwam een Vogelwet tot stand.

De NOV was in april 1905, door de aanwezigheid van Büttikofer en Ritzema Bos, vertegenwoordigd op een door de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (NNV) belegde vergadering inzake het behoud van natuurmonumenten. Ze liet doorschemeren dat "de N.O.V., hoezeer ook voor de zaak sympathie gevoelende, finantieel buiten machte is, steun te verleen" (inv. nr. 1). Uit dit initiatief van de NNV ontstond de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland.

Enige jaren later leidde vermenging van belangen tot een venijnige briefwisseling tussen Snouckaert en Thijssse over de vestiging van een vogelwaarnemingsstation op Texel. Thijssse hield volgens Snouckaert in deze kwestie zijn bestuursfuncties bij de NOV en Natuurmonumenten onvoldoende gescheiden.

Notulen en verslagen van de NOV verschenen aanvankelijk in het tijdschrift *De Levende Natuur*. In november 1904 besloot de Vereniging de verslagen van de ledenvergaderingen, aangevuld met mededelingen, zelf te gaan uitgeven. De eerste *Verslagen en Mededeelingen* verschenen in februari 1905.

De statutenwijzigingen van 1907, 1918 en 1921 waren weinig ingrijpend. Het aantal verplichte jaarlijkse ledenvergaderingen werd van twee teruggebracht tot één en de contributievaststelling werd gewijzigd. Een passage over het lidmaatschap van minderjarigen, aangebracht in 1907, verviel elf jaar later weer. Een voorstel in mei 1907 om de vestigingsplaats van Amsterdam te wijzigen in Wageningen (standplaats van secretaris A.A. van Pelt Lechner) haalde het niet. Het toetreden van rechtspersonen werd in 1918 formeel mogelijk gemaakt. Van Pelt Lechner trad in oktober 1910 af als secretaris. Hij werd opgevolgd door dr. L. F. de Beaufort, die kort tevoren na een herstemming en een loting in plaats van Thijssse in het bestuur was gekomen.

De verhouding tussen Thijssse en voorzitter Snouckaert was na het incident over het vogelwaarnemingsstation verder verslechterd. Beiden dachten verschillend over de bemoeienissen van de Vereniging met de vogelbescherming. Thijssse stond voor een actieve deelname. Snouckaert wenste dat de vogelbescherming de beoefening van de ornithologie, die vaak gepaard ging met het verzamelen van vogels en eieren, niet in de weg zou staan.

Het bestuur nam in januari 1911 op initiatief van een aantal leden de suggestie over om aan de ledenvergadering voor te stellen Thijssse als erelid te benoemen. Hierop maakte Snouckaert bekend als voorzitter af te treden en zijn lidmaatschap op te zeggen. Het bestuur trok zijn beslissing over

Thijssse's erelidmaatschap in en vroeg Snouckaert op zijn beslissing terug te komen. Deze weigerde echter en richtte nog datzelfde jaar de Club van Nederlandse Vogelkundigen, CNV (veelal aangeduid als 'Club') op (Brouwer 1954: 103-105). Thijssse werd in juni 1911 weer in het bestuur gekozen op de plaats van Snouckaert. Hoewel de Vereniging in het verenigingsjaar 1911-12 zestien gewone leden verloor, deels als gevolg van de afsplitsing, steeg het ledental het jaar erop met 38 tot 179. De stijging was onder meer het gevolg van de uitgave van het tijdschrift *Ardea*, dat in april 1912 voor het eerst verscheen als opvolger van het *Jaarboekje*, waarvan twee nummers waren uitgebracht.

De Vereniging besteedde na het verdwijnen van Snouckaert niet meer aandacht aan vogelbescherming. Het kwam echter ook na de afscheiding nog geregeld tot confrontaties tussen, zoals De Beaufort het in het jaarverslag over 1920 uitdrukte, verzamelaars en beschermers. Een particulier voorstel om de NOV en de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels te laten fuseren werd door het bestuur in juni 1920 afgewezen: "Het doel, dat elk dier verenigingen nastreeft is verschillend. Vogelbescherming werkt in het belang der vogels, de Ornithologische Vereniging in het belang der kennis van de vogels. Indirect werkt laatstgenoemde vereeniging dus ook wel in het belang der vogels, maar daarmee is toch niet gezegd dat er geen principieele verschillen tusschen beide vereenigingen bestaan... Heel wat vogelbeschermers zien zelfs in wetenschappelijke ornithologen vijanden van de vogelwereld!" (brief L. F. de Beaufort aan D. Tollenaar d.d. 6 juni 1920; inv.nr.9). De verhouding tussen de Vereniging en de CNV verbeterde vanaf december 1924, toen beide organisaties op initiatief van de NOV overleg hadden over een betere regeling voor het bemachtigen van vogels voor wetenschappelijk onderzoek. De hoofdactiviteit van de Vereniging bleef het bevorderen en beoefenen van de ornithologie door middel van excursies, wetenschappelijke vergaderingen en het aanleggen en bijhouden van een bibliotheek. Vanaf het verenigingsjaar 1912-13 circuleerde een leesportefeuille onder de leden.

De Vereniging financierde de in 1927 opgerichte Club van Zuiderzeewaarnemers, die haar resultaten in eigen 'Mededeelingen' en in *Ardea* publiceerde. Het Trekstudiefonds werd ingesteld om het waarnemen en de studie van trekvogels te stimuleren.

De Vereniging had in de jaren dertig ongemerkt haar rechtspersoonlijkheid laten verlopen. In 1938 liet de Vereniging haar enigszins gewijzigde statuten koninklijk goedkeuren.

De statutenwijzigingen van 1954 waren ingrijpend. De zinsnede "de navorsching der avifauna van Nederland en zijn koloniën" verdween uit de statutaire doelstelling. Het ballotagerecht van het

bestuur werd nu nadrukkelijk omschreven. Verder werd onder meer bepaald dat voorzitter en eerste secretaris gezamenlijk de vereniging in en buiten rechten zouden vertegenwoordigen.

Vanaf januari 1941 werden er, op initiatief van C. G. B. ten Kate en J. G. van Marle, tussen de Vereniging en de CNV besprekingen gevoerd over een nauwere samenwerking. Al gauw bleek dat de NOV het verst wilde gaan, maar de CNV wenste vast te houden aan haar zelfstandigheid. In januari 1942 werd het Nederlands Ornithologisch Comité opgericht, een samenwerkingsverband tussen beide verenigingen. Het Comité bestond uit drie leden en twee plaatsvervangende leden, gekozen door en uit de besturen van NOV en CNV. Het diende alle onderwerpen te behandelen die het gezamenlijk belang van de twee verenigingen betroffen, en deze voor te leggen aan de besturen van de beide verenigingen. Daarnaast kon het Comité gezamenlijke lezingen organiseren. Op het punt van een gezamenlijk tijdschrift kwam men niet tot overeenstemming. Het Comité was overigens geen lang leven beschoren.

In 1946 werd opnieuw tussen de besturen van de NOV en de CNV onderhandeld, nu over een fusie. De ledenvergadering van de CNV verwierp het idee echter in december van dat jaar.

Vanaf 1947 werden er studiekringen en regionale kringen binnen de NOV opgericht. In 1948 functioneerden onder meer de Gelderse Excursie Club, en de Studiekringen Trekvogels, Oölogie, Indische Vogels, Systematiek en Museumonderzoek en de Oecologische Werkgroep.

De samenwerking met de CNV was na de Tweede Wereldoorlog hechter dan in de periode

daarvoor. In 1950 konden de leden van de CNV ook deelnemen aan activiteiten van de Studiekringen van de NOV. Prof.dr. K. H. Voous, bestuurslid van zowel de NOV als de CNV, hield in 1955 een enquête naar de belangstelling voor een fusie onder de leden van de NOV en de CNV. Het leeuwedeel van de leden van beide organisaties was voor een fusie. De enquête leverde interessant vergelijkingsmateriaal op (tabel 1).

De daaropvolgende onderhandelingen waren succesvol. De besturen van de NOV en de CNV besloten op 14 april 1956 in Amsterdam tot de oprichting van de nieuwe Nederlandse Ornithologische Unie, NOU. Deze vergaderdatum werd in de statuten (koninklijk goedgekeurd in december '56) opgenomen als oprichtingsdatum van de Unie. De feitelijke overgang naar de nieuwe vereniging vond plaats per 1 januari 1957, na de liquidatie van de oude rechtspersonen. De NOV bleef tot in 1959 als zelfstandige afdeling binnen de NOU functioneren. De ledenvergadering van de NOU besloot in april van dat jaar tot de definitieve opheffing (*Ardea* 47 (1959): 98-106).

Geschiedenis van de Club van Nederlandse Vogelkundigen

Snouckaert richtte, nadat hij de NOV had verlaten, de Club van Nederlandse Vogelkundigen op, samen met onder meer P.A. Hens, burgemeester van Valkenburg, en P. ten Zeldam. De oprichtingsvergadering vond plaats te Neerlangbroek (U) op 22 mei 1911. De statuten, bij Koninklijk Besluit van 18 juli 1911 goedgekeurd, vermeld-

Ornithologen van weleer in Hotel Lindeboom, Den Burg, Texel. Met aan tafel v.l.n.r. J. P. Thijsse, A. Burdet, M. Dijt en W. B. Oort. Datum onbekend, maar ruim voor 1940 (archief EcoMare, Texel). *In former days: ornithologists at meeting on the island of Texel, including J. P. Thijsse (left).*

Tabel 1. NOV versus CNV, resultaten uit een enquête uit 1955.

	NOV	CNV
Ledental	groter	kleiner
Vergaderingen	zaterdagmiddag meer academisch wetenschappelijker meer grote lezingen	zondagmiddag meer amateurs gezelliger meer korte mededelingen
Tijdschrift	<i>Ardea</i> grote wetenschap- pelijke artikelen artikelen in vreemde taal	<i>Limosa</i> kleine artikelen, veelal van faunistische aard Nederlandstalige artikelen
Contributie	f 12,50	f 12,50

den als vestigingsplaats Roermond. In 1922 werd dit gewijzigd in Valkenburg, de woon- en werkplaats van Hens, en in 1938 in Amsterdam. De CNV had als doelstellingen: de vogelstudie in de meest algemene zin en de bestrijding van overdreven vogelbescherming. Ze wilde deze doelen bereiken door het houden van wetenschappelijke besprekingen en voordrachten, het uitgeven van een jaarbericht en het sturen van verzoekschriften aan de overheid. Daarnaast organiseerde de CNV regelmatig excursies. Bij de statutenwijzigingen van 1938 werd de bestrijding van overdreven vogelbescherming gespecificeerd: "een bescherming, die ongewenschte bezwaren in den weg legt aan het wetenschappelijk ornithologisch onderzoek". De CNV gaf aanvankelijk het *Jaarbericht* uit, sedert 1928 *Orgaan* en vanaf 1937 *Limosa*.

De CNV had een besloten karakter. Aspirant-leden werden door de ledenvergadering met algemene stemmen uitgenodigd om tot de CNV toe te treden. Zij dienden akkoord te gaan met het doel van de vereniging. De ballotage werd in 1947 verzacht. Vanaf dat jaar ging een uitnodiging uit na een meerderheid van drievierde van de stemmen. De ledenvergadering stemde in 1936 in met de toevoeging van donateurs. Dit werd in 1938 koninklijk goedgekeurd. Het bestuur, klein van omvang, bestond uit een voorzitter, secretaris en penningmeester. In 1926 werd via een statutenwijziging het aantal bestuursleden uitgebreid tot vijf à zeven.

Leden van de CNV, vooral de ouderen, verzetten zich in 1946 tegen het bestuursvoorstel tot een fusie met de NOV. Hoewel 19 leden voor stemden en 16 tegen, ontbrak de vereiste tweederde meerderheid die nodig was om de CNV op te heffen. Op de ledenvergadering in december 1946 pleitte het lid M.A. Kleijn hartstochtelijk voor het voortbestaan van de CNV: "Een Club heeft een meer besloten karakter, de leden kennen elkander. In een Vereeniging gaan de leden in de massa op, zijn veelal slechts een nummer op de ledenlijst. Zoals de stichter het heeft bedoeld is het gegaan. In onze Club is een zekere kameraadschap, er is altijd een prettige stemming, er is intimiteit, eensgezindheid en gezelligheid".

In september 1956 waren er geen tegenstemmers in de ledenvergadering, toen het bestuur voorstelde de CNV per 31 december op te heffen en te doen overgaan als zelfstandige afdeling binnen de NOU. Een liquidatiecommissie, bestaande uit Hens, Voous en Van Marle, droeg zorg voor de financiële afwikkeling en de overdracht van de bezittingen aan de nieuwe Unie.

Geschiedenis van de Nederlandse Ornithologische Unie

De Nederlandse Ornithologische Unie was in 1956 de rechtsopvolger van de Nederlandse Ornithologische Vereniging en de Nederlandse Club van Vogelkundigen. Het doel van de Unie, het bevorderen van de beoefening van de ornithologie, was vrijwel gelijk aan de doelen van de rechtsvoorgangers. Zij trachtte dit doel te bereiken door het houden van wetenschappelijke vergaderingen, excursies, het beheer van een bibliotheek en het uitgeven van tijdschriften en publikaties. Het verlenen van medewerking aan ornithologische projecten en publikaties en samenwerking met andere organisaties in binnen- en buitenland behoorden hier ook toe.

De NOU bestond aanvankelijk uit twee afdelingen, genoemd naar de twee rechtsvoorgangers. Bij de statutenwijzigingen van september 1959 verviel de Afdeling Nederlandse Ornithologische Vereniging. De Afdeling Club van Nederlandse Vogelkundigen bleef voortbestaan en zou zich vooral toeleggen op de Nederlandse avifaunistiek. Het lidmaatschap van deze afdeling kon alleen worden verkregen via een benoeming door de afdelingsvergadering. Het aspirant-lid diende het afdelingslidmaatschap schriftelijk te accepteren.

Het algemene lidmaatschap van de NOU was aanvankelijk aan ballotage door het bestuur onderworpen. Bij de statutenwijziging in 1986 verdwenen deze ballotagebepalingen uit de statuten. Naast gewone leden, omvat de vereniging onder meer corresponderende leden en donateurs. Corresponderende leden wonen in het buitenland, betalen geen contributie en hebben op de ledenvergaderingen een adviserende stem.

Bij de statutenwijziging in 1986 verviel het hoofdstuk gewijd aan de CNV. Daarmee verdween, zonder enige weerstand, de door de feiten achterhaalde, historisch bepaalde afzonderlijke status van deze afdeling uit de statuten. Gehandhaafd bleef de bepaling dat voor de studie van bepaalde onderdelen van de ornithologie afzonderlijke secties kunnen worden ingesteld of toegelaten. In een slotbepaling van deze statuten wordt geconstateerd dat de NOU op 25 september 1986 de volgende secties kent:

- de Club van Nederlandse Vogelkundigen, CNV,
- de Club van Zeetrekwaarnemers (sedert 1976), en
- de Nederlandse Steltloperwerkgroep (sedert 1982).

In het bestuur van de NOU dienen de secties en de redacties van de tijdschriften "bij voorkeur en voor zover uitvoerbaar" te zijn vertegenwoordigd. De tijdschriften *Ardea* en *Limosa* behielden na de fusie in 1957 hun eigen gezicht. In *Ardea* verschijnen omvangrijke, wetenschappelijke bijdragen, doorgaans Engelstalig. In *Limosa* worden voornamelijk wat kortere, populair-wetenschappelijke bijdragen over de Nederlandse avifauna gepubliceerd in de Nederlandse taal. *Limosa* werd vanaf 1982 mede uitgegeven door de Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland, SOVON, het *Contactorgaan voor Vogelstudie* en de Redactie van *Watervogels*.

De NOU-Coördinatie-Commissie, in 1972 opgericht voor de landelijke coördinatie van avifaunistische activiteiten, speelde een belangrijke rol bij de oprichting van de Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland, SOVON, in 1973. Deze stichting organiseerde onder meer een aantal vogelatlasprojecten.

In 1985 telde de NOU 1 012 leden.

Stichting Vogeltrekstation Texel

Bestuursleden van de NOV, de CNV, de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels en de directeur van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie schaarden zich in 1930 achter het initiatief van de burgemeester van Texel, W. B. Oort, om een vogeltrekstation op dit Waddeneiland op te richten. Zij kwamen op 13 december 1930 in Utrecht bijeen, waar werd besloten tot de oprichting van de Stichting Vogeltrekstation Texel. De initiatiefnemers vormden het algemeen bestuur, terwijl uit hun midden het dagelijks bestuur werd gekozen: prof.dr. L. F. de Beaufort, voorzitter, dr. G. J. van Oordt, secretaris, J. Drijver, penningmeester, W. B. Oort en J. G. van Marle, leden.

De oprichtingsakte passeerde notaris E. Th. Koopman, die ook had geholpen bij de oprichting van de eerste Provinciale Landschappen, op 31 ja-

nuari 1931. De Stichting was statutair gevestigd in Amsterdam, en stelde zich tot doel het bevorderen van ornithologisch onderzoek in het algemeen en dat van de vogeltrek in het bijzonder. De Stichting trachtte haar doel onder meer te bereiken door:

- het oprichten en instandhouden van een ornithologisch station op Texel;
- het bevorderen van de studie van de vogeltrek en in verband hiermee de vogelbescherming;
- het in bezit of eigendom verwerven en exploiteren van de voor de studie benodigde terreinen en gebouwen;
- het bijeenbrengen van de benodigde gelden; en
- het benaderen van de overheid en particuliere organisaties om steun te verkrijgen.

De activiteiten bleven echter niet beperkt tot Texel, maar vonden plaats langs de gehele kust en elders (Van Dobben 1980). Het bestuur besloot in 1959 'Texel' uit de naam en de statuten te schrappen.

Het Vogeltrekstation beschikte over vele vrijwilligers die vogeltrek waarnamen en registreerden. Verder werden er onder meer verplaatsingsproeven gedaan met Spreeuwen, cursussen gegeven en sedert 1950 vogeltrekkampen georganiseerd.

De minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen stelde in 1954 via de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen, KNAW, een subsidie voor het vogeltrekonderzoek, in 1952 door het Vogeltrekstation aangevraagd, ter beschikking. De Commissie voor Oecologie van de KNAW stelde, in overleg met het departement, een ontwerp-regeling op voor een nieuw samenwerkingsverband. Eén en ander leidde ertoe dat het werkprogramma van het Vogeltrekstation in 1954 (formeel in 1955) werd ondergebracht bij het Instituut voor Oecologisch Onderzoek, opgericht door de KNAW. De Stichting ging nauw met het Instituut samenwerken, maar bleef haar rechtspersoonlijkheid en zelfstandigheid behouden. De weinige medewerkers van het Vogeltrekstation kwamen in dienst van dit Instituut, maar werden wel bij de Stichting gedetacheerd. Het vogeltrekonderzoek van het Instituut voor Oecologisch Onderzoek werd medegefinancierd door het Vogeltrekstation.

Medio jaren zeventig was de financiële situatie van de Stichting uitgehold door stijging van de loon- en administratiekosten. Het bestuur was aanvankelijk in 1976 van plan de activiteiten te staken en de Stichting op te heffen. In april 1978 nam de NOU het bestuur van de Stichting Vogeltrekstation over. De activiteiten van de Stichting beperkten zich na de overdracht voornamelijk tot het verlenen van kleine subsidies aan vogelringers.

Commissie voor de Nederlandse Avifauna

De Commissie voor de Nederlandse Avifauna werd in 1957 door het bestuur van de NOU inge-

steld. De Commissie had tot taak om een Nederlandse naamlijst van vogels samen te stellen. Verder behoorde het samenstellen, publiceren en bijhouden van een 'Checklist' van Nederlandse vogelsoorten tot haar doelstellingen. De Commissie beoordeelde waarnemingen van zeldzame vogelsoorten.

In 1974 werd de CNA gereorganiseerd. Er werden twee commissies ingesteld: de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) en de Commissie Systematiek Nederlandse Avifauna (CSNA). De CDNA registreerde en beoordeelde waarnemingen van zeldzame vogels. De CSNA hield zich bezig met de systematische plaats en de wetenschappelijke naam van (onder)soorten. Waarnemingen van nooit eerder in Nederland waargenomen vogelsoorten werden aan beide commissies voorgelegd. De plenaire vergadering van beide commissies, in de wandelgangen CNA geheten, besliste over de status van deze waarnemingen. In 1983 werd de CSNA opgeheven. De CDNA hield zich sedertdien als enige bezig met de samenstelling van de Nederlandse lijst (Kist 1986, Oreel & Osieck 1977, Voous 1967). In 1987 kwam de CDNA onder auspiciën van de NOU en de Stichting Dutch Birding Association. In 1988 kreeg SOVON een vertegenwoordiger in de Commissie.

Het archief van de CDNA bevindt zich in het Nationaal Natuurhistorisch Museum te Leiden.

De archieven van de NOU

Secretarissen bewaarden het archief van de NOU doorgaans thuis (E. J. M. Veling, J. F. de Miranda, J. E. Winkelman) of op het werk (K. H. Voous; Winkelman *in litt.* 29-11-1993). Het overdragen van bescheiden bij de wisseling van het secretariaat verliep niet altijd vlekkeloos.

Veling probeerde in 1982 het beheer van de archieven van de NOU en haar voorgangers te centraliseren en te verbeteren. Uit de briefwisseling die uit deze poging voortkwam bleek bijvoorbeeld, dat correspondentie van M. J. Tekke over de periode c. 1957-65 spoorloos was. Veling had het archief van de NOV onbeheerd aangetroffen in het Instituut voor Taxonomische Zoölogie te Amsterdam, en vervolgens daar weggehaald. J. Rampen beheerde op dat moment enige archivalia van de CNV.

In de eerste jaren van de NOV waren de secretarissen ook niet altijd secuur met hun archief. In 1907 ontstond er enige irritatie tussen het bestuur en Jac. P. Thijsse, toen bij de laatste werd geïnformeerd naar de bescheiden betreffende de koninklijke goedkeuring van de eerste statuten. Thijsse beweerde ze niet te bezitten, maar twee jaar later bezorgde hij de bescheiden terug (inv.nr. 6).

De archieven van de NOU en haar voorgangers werden geschoond (c. 1½ m³ vernietigd) door de voorlaatste secretaris, Winkelman, met E. R. Osieck, kort na de overdracht door De Miranda en

voorzien van een eenvoudige plaatsingslijst.

Enkele archivalia van de NOV bevonden zich in november 1993 nog bij de Afdeling Vogels van het Instituut voor Taxonomische Zoölogie van de Universiteit van Amsterdam.

De aangetroffen ordening in de archieven werd zo veel mogelijk gehandhaafd. Archivalia die op naam van een persoon stonden, zijn opgegaan in het bestanddeel van het betreffende orgaan. Zo is bijvoorbeeld het 'archief Voous betreffende CNA 1957-74' opgegaan in de bestanddelen van NOV en CNA.

In de tijdschriften *Ardea* en *Limosa* werden regelmatig verenigingsmededelingen gepubliceerd (jaarverslagen, ledenlijsten, verslagen van ledenvergaderingen etc.). Deze tijdschriften zijn onder meer te raadplegen in de NOU-bibliotheek te Haren, en de bibliotheken van de Universiteit van Amsterdam ('Plantagebibliotheek'), het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek IBN te Arnhem en het Nationaal Natuurhistorisch Museum te Leiden.

Dankwoord Ik bedank Vera Ros voor haar medewerking bij de inventarisatie. Mw. J. E. Winkelman, voormalig secretaris van de NOU, spande zich met enthousiasme in voor de veiligstelling van de archieven.

Summary

A chronological review is presented of the institutional history of the Dutch Ornithological Union ('NOU') and its predecessors, from the foundation of the Dutch Ornithological Society ('NOV') in March, 1901 to the present. An inventory of the archives of these organisations is presented in an Annex. The archives were inventoried in 1993-94, and are now housed in the Amsterdam Municipal Archive, where they can be consulted.

Literatuur

- BROUWER G. A. 1954. Historische gegevens over onze vroegere ornithologen en over de avifauna van Nederland. *Ardea* 41: 1-225.
- VAN DOBBEN W. H. 1980. De kinderjaren van het Vogel-trekstation. *Limosa* 53: 129-136.
- KIST J. 1986. De Commissie voor de Nederlandse Avifauna in déconfiture. *Het Vogeljaar* 34: 123-125. (Commentaar van het NOU-Bestuur: 125-126.)
- OREEL G. J. & OSIECK E. R. 1977. Commissie voor de Nederlandse Avifauna: taak en werkwijze. *Limosa* 50: 137-144.
- PELZERS E. 1992. Archieven van natuur- en milieuorganisaties. *Nederlands Archiefblad* 96: 28-34.
- TOLSMA D. J., VAN LOON A. & PELZERS E. 1993. Archieven van natuur- en milieuorganisaties. Amsterdam: Heimans en Thijsse Stichting.
- VOOUS K. H. 1967. Commissie voor de Nederlandse Avifauna (1957-1967). *Limosa* 40: 123-128.

E. Pelzers, Malvert 5304, 6538 CB Nijmegen

Aanvaard voor opname 27 maart 1995

Inventaris van de archieven van de Nederlandse Ornithologische Unie en haar voorgangers, en van de Stichting Vogeltrekstation (1901-1992)

Inhoud

Archief van de Nederlandse Ornithologische Vereniging, 1901-1956

Archief van de Club van Nederlandse Vogelkundigen, 1932-1956

Archief van de Nederlandse Ornithologische Unie, 1957-1992

Archief van de Stichting Vogeltrekstation Texel, 1930-1978

Inventaris

Archief van de Nederlandse Ornithologische Vereniging, 1901-1956

Niet op onderwerp ingedeeld

1-4	Notulen van ledenvergaderingen, 1901-1956	3 delen en 1 omslag
	1 1901-1905, met jaarverslagen 1901/1902-1905/1906	
	2 1906-1922, met jaarverslagen over 1906/1907-1922	
	3 1923-1925, met notulen van bestuursvergaderingen, oktober 1948 - november 1952	
	4 1935, 1949-1956	1 omslag
5	Presentielijsten van ledenvergaderingen, 1946-1956	1 omslag
6-7	Notulen van bestuursvergaderingen, 1904-1952	2 deeltjes
	6 1904 - april 1916	
	7 oktober 1916 - juni 1948	
	NB: Zie voor de notulen van oktober 1948 - november 1952 inv. nr. 3.	
8	Verslagen van vergaderingen van de Oölogische Sectie over de jaren 1948-1951	1 omslag
9-16	Correspondentie van het bestuur, 1903-1956	7 pakken en 1 deel
	NB: Hierin bevinden zich verspreid ook brieven van redacteuren van Ardea die tevens bestuursfuncties bekleedden, zoals L. F. de Beaufort, G. J. van Oordt, E. D. van Oordt, N. Tinbergen en K. H. Voous.	
9	1903-1924	
10	1925-1940	
11	1941-1946	
12	1947-1949	
13	1950-1952	
14	1953-1956	
15	Register met doorslagen van verzonden brieven van L. F. de Beaufort, secretaris van de NOV 1911-1916	1 deel
16	Met buitenlandse personen en organisaties 1915-1938	
17	Jaarverslagen over de jaren 1944-1954	1 omslag
	NB: Zie voor de jaarverslagen over de jaren 1901-1922 inv. nrs. 1-2.	

Op onderwerp ingedeeld

Organisatie, ledenadministratie en jubilea

18	Statuten en correspondentie betreffende de wijzigingen van de statuten, 1901-1954	1 omslag
19	Stukken betreffende de voorbereiding van de fusie tussen de NOV en de Club van Nederlandse Vogelkundigen (CNV), 1942-1956	1 omslag
20	Enquêteformulieren betreffende het peilen van de meningen van de leden van de NOV en de CNV over de wenselijkheid van een fusie tussen beide organisaties, 1955	1 pak
21	Ledenlijsten, [1901/1902]-1954	1 omslag
22-23	Stukken betreffende de viering van jubilea, 1926, 1951	1 stuk en 1 omslag
22	Overzicht van inkomsten en uitgaven betreffende het 25-jarig jubileum, 1926	1 stuk
23	50-jarig jubileum, 1951	1 stuk

Financiën

24	Begrotingen over 1940-1957	1 omslag
25	Balansen en rekeningen van inkomsten en uitgaven over 1901-1956, met bijlagen, 1902-1957	1 pak
26	Verklaringen van de Commissie tot nazien van de rekening, 1924-1957	1 omslag
27	Stukken betreffende het houden van een enquête onder de leden van de NOV naar een voorgenomen contributieverhoging, 1954	1 omslag

Taken

28	Reglement voor het gebruik van de leesportefeuille, [z.j.]	1 stuk
29	Stukken betreffende bemoeienissen met de totstandkoming van de Vogelwet 1912, 1911-1912	1 omslag
30	Correspondentie betreffende trekvogelonderzoek vanaf lichtschepen en torens en op Rottum, 1912-1915, 1919-1921	1 omslag
31	Stukken betreffende het toezicht op het Nederlands Ornithologisch Onderzoeks-Station van J. J. Luden van Heumen te Heumen (Gld.), 1915-1923	1 pak
32	Verslagen en mededeelingen van de Club van Zuiderzeewaarnemers, ingekomen bij het bestuur, 1927-1930	1 omslag
33	Stukken betreffende de fenologie van de koekoek(sroep) in Nederland, 1952-1957	1 omslag
34	Stukken betreffende het maken van bezwaren tegen de uitvoering van de Vogelwet 1936, 1952-1956	1 omslag
35	Correspondentie van K. H. Voous betreffende het samenstellen van een avifaunistische en systematische lijst van Nederlandse vogels, 1954-1955	1 omslag
36	Stukken betreffende het houden van gemeenschappelijke conferenties en excursies met de CNV en Britse ornithologische verenigingen, 1954-1956	1 omslag

Archief van de redactie van Ardea

--	Correspondentie van de redactie van Ardea	
	NB: Er bevinden zich enige brieven in de correspondentie van het bestuur, inv. nrs. 9 v.v.	

Archief van de Club van Nederlandse Vogelkundigen, 1932-1956

Niet op onderwerp ingedeeld

37-40	Stukken betreffende ledenvergaderingen, 1932-1956	2 delen en 2 omslagen
37-39	Notulen, 1932-1952	
37	1932 - 17 mei 1947	1 deel
38	19 oktober 1947 - 1952	1 deel
39	1955-1956, met presentielijsten	40
	Agenda's, 1947-1956	

Op onderwerp ingedeeld

41	Ledenlijsten, 1950-1952	2 stukken
42	Excursieverslagen, 1952, 1956	2 stukken

Archief van de Nederlandse Ornithologische Unie, 1956-1992

Niet op onderwerp ingedeeld

43	Notulen van ledenvergaderingen, met presentielijsten en bijlagen, 1961-1986	1 omslag
44	Notulen van bestuursvergaderingen, 1956-1981	1 deel
45	Agenda's van bestuursvergaderingen, met bijlagen, 1961-1988	1 pak
46-51	Correspondentie van het bestuur, 1957-1989	6 pakken
46	1957-1967	
47	Van H. Klomp en J. H. van Balen, secretarissen, 1968-1977	
	NB: Van Balen trad in april 1977 af als secretaris.	
48	Van G. C. Boere, secretaris 1977-1979	
	NB: Boere werd als secretaris op 1 december 1979 opgevolgd door Veling.	
49-51	Van E. J. M. Veling, secretaris 1979-1987	
49	A-F	
50	G-N	
51	O-Z	
52	Convocaties voor ledenvergaderingen, landelijke contactdagen, themadagen, excursies e.d.,	

	1961-1990	1 pak
53	Correspondentie met de Club van Zeetrekwaarnemers, 1986-1990	1 omslag
54	Jaarverslagen, 1966-1985	1 omslag

Op onderwerp ingedeeld

Organisatie, personeel, bestuur en ledenadministratie

55	Statuten, 1957-1986	1 omslag
56	Stukken betreffende de Commissie '74 (C74), ingesteld om te adviseren over de mogelijkheden tot verbetering van de organisatiestructuur en werkwijze van de Unie, 1974-1976	1 omslag
57	Vignetten, 1983, z.j.	1 omslag
58	Stukken betreffende de aanstelling en het ontslag van en de vaststelling van een vergoeding v voor administrateurs, 1970-1981	1 omslag
59	Ingekomen brieven van de Afdeling Club van Nederlandse Vogelkundigen betreffende de benoeming van gedelegeerde bestuursleden door de afdeling, 1972-1982	1 omslag
60, 61	Leden- en abonneelijsten, 1958-1992	2 pakken
60	1958-1974	
61	1987-1992	

Financiën

62	Begrotingen over 1974-1976	1 omslag
63	Jaarrekeningen en balansen over de jaren 1957 - 1982, met verklaringen van de Commissie tot nazien van de rekening en bijlagen, 1959-1983	1 pak
64	Liquidatiebalans van de NOV en de CNV per 31-12-1956, 1959	1 stuk
65	Correspondentie betreffende het verkrijgen van subsidies, 1976-1983	1 omslag

Uitgeven van de tijdschriften

66	Rekeningen van baten en lasten Limosa over 1987-1991, 1988-1992	1 omslag
67	Correspondentie betreffende het uitgeven van Ardea, 1970-1977	1 omslag
68	Stukken betreffende de fusie van de tijdschriften Limosa en Watervogels tot het nieuwe tijdschrift Limosa, 1978-1983	1 pak
69	Correspondentie betreffende het abonnement op Limosa voor SOVON-leden, en de daaruit voortvloeiende administratie, 1988-1989	1 omslag

Overige taken

70	Stukken van en betreffende de NOU-Coördinatie-Commissie, ingesteld voor de landelijke coördinatie van avifaunistische activiteiten door diverse organisaties voor vogelstudie en vogelbescherming, 1971-1973 NB: Stukken gevormd door J. H. van Balen, secretaris van de NOU en van de Coördinatie Commissie.	1 pak
71	Stukken betreffende het Contactorgaan voor Vogelstudie van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, 1976-1980	1 pak
72	Stukken betreffende het beheer van de tijdschriftencollectie en de bibliotheek, 1976-1991	1 omslag
73	Verslagen van besprekingen met het bestuur van de Stichting Het Vogeltrekstation betreffende de overdracht van de stichting aan de NOU, 1978	2 stukken
74	Correspondentie betreffende de afwijzing door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna van een waarneming van een Franklin's meeuw, 1980-1985	1 omslag
75	Correspondentie met en betreffende de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA), 1981-1990	1 pak
76	Stukken betreffende het instellen en uitreiken van de Herman Klompprijs, 1985-1986	1 omslag

Archivalia van de Afdeling Nederlandse Ornithologische Vereniging

77	Verslag van de wetenschappelijke vergadering van 12 oktober 1957, met presentielijst	2 stukken
78	Jaarverslag over 1957	1 stuk

Archivalia van de Oekologische Sectie

79	Verslagen van sectievergaderingen, 1957	3 stukken
----	---	-----------

Archivalia van de Afdeling Club van Nederlandse Vogelkundigen

- 80 Notulen van de afdelingsvergaderingen, met presentielijsten, 1957-1970 1 pak
81 Convocaties voor ledenvergaderingen en excursies, 1969-1990 1 pak

Archivalia van de redactie van Limosa

- 82 Correspondentie, 1969-1979 1 pak

Archief van de Commissie voor de Nederlandse Avifauna

- 83 Notulen van de commissievergaderingen, 1957-1974 1 omslag
84 Vergaderagenda's, 1959, 1963, 1967-1968, 1973-1974 1 omslag
85-88 Correspondentie, 1958-1978 4 pakken
85 1958-1966
86 1967-1969
87 1970-1971
8 1974-1978
89 *Numeriek register CNA 1968 t/m 1977 no. 262*, lijsten met vogelwaarnemingen, [1968-1977] 1 omslag

Archief van de Stichting Vogeltrekstation Texel, 1930-1978

Niet op onderwerp ingedeeld

- 90-92 Notulen van de vergaderingen van het algemeen bestuur, 1930-1978 2 deeltjes en 1 omslag
90 1930-1957
91 1958-1969
92 1970-1978 1 omslag
93, 94 Notulen van de vergaderingen van het dagelijks bestuur, 1930-1977 1 deeltje en 1 omslag
93 1930-1969
94 1970, 1976-1977 1 omslag
95-97 Correspondentie van het bestuur, 1953-1978 3 pakken
95 Van de secretaris, 1954-1968
96 Van de secretaris, 1969-1978
97 Van J. G. van Marle, voorzitter, 1953-1976
98 Jaarverslagen over de jaren 1964-1975 1 omslag

Op onderwerp ingedeeld

- 99 Statuten, [1931] 1 omslag
100 Overzichtlijsten van bestuursleden, [1970-1975] 1 omslag
101 Begrotingen en werkplannen over 1954-1960, 1972-1973 1 omslag
102 Balansen, rekeningen van inkomsten en uitgaven en jaarverslagen van de penningmeester over de jaren 1957-1976 1 omslag
103 Formulier ter beoordeling van de plicht om vennootschapsbelasting te betalen, 1980, met 1 omslag
- rekeningen van baten en lasten over 1977-1978,
- staat van bezittingen per 1979,
- begroting voor 1980,
- institutioneel overzicht per 1980.
104 Stukken betreffende het verwerven van subsidies, 1949-1964 1 omslag
105 Notulen van de vergaderingen van de Commissie tot toekenning van subsidies aan vogeltrekonderzoekers, 1971-1975 1 omslag
106 Verslagen van vogelringstations over de jaren 1969-1977 1 pak